

WORKSHOP I KLASSRUMMET TEMA: TOLERANS

LÄRARMANUAL

I det här dokumentet finns allt du behöver veta för att hålla workshopen. Här ser du också tydligt i vilka moment du använder det arbets- och visningsmaterial som ingår.

Workshopen består av fem övningar som utmanar eleverna att reflektera kring världens vanligaste roll – åskådarrollen. Workshopen ger eleverna möjlighet att utveckla kunskap om demokrati och behandlar frågor om fri- och rättigheter samt medborgarnas skyldigheter i samhället. Dessutom tas etiska och moraliska dilemman upp som hänger ihop med demokratiska rättigheter och skyldigheter. Övningarna innehåller värderingsövningar, bildanalys av historiska fotografier och film- och ljudklipp.

Arbets- och visningsmaterialet:

www.levandehistoria.se/uppdragdemokrati/tolerans2/material

www.levandehistoria.se/uppdragdemokrati/tolerans2/visning

Förkunskaper

Eleverna bör känna till följande:

- Förintelsen

Lärandemål

- Att utveckla kunskap om demokrati, medborgerliga fri- och rättigheter och skyldigheter i samhället
- Att öka reflektionen kring etiska och moraliska dilemman
- Att öka förståelsen för hur passivitet kan legitimera händelser både historiskt och i vår samtid
- Att utveckla insikten om individens manöverutrymme och ansvar

Förberedelser

- Eleverna behöver pennor och papper

- Skriv ut blanketterna från arbetsmaterialet (övning 4)

- Förbered visning av foto, ljud- och filmklipp, frågor och citat från visningsmaterialet (övning 2, 3 och 5)

ÖVNING 1

Den som står bredvid

Workshopens första övning hjälper eleverna att lära sig identifiera åskådaren som den som tittar på utan att ingripa i situationer med offer och förövare.

1. Samla klassen framför tavlan.

Ställ följande fråga:

- Vad är det första du tänker på när du hör ordet åskådare?

Låt eleverna skriva sina spontana reaktioner på tavlan – det räcker med ett ord.

(Det är vanligt att ungdomar väljer ord som: hockey, fotboll, teater och publik. Men även mobbning och "någon som ser på" förekommer ofta.)

2. Samtala med klassen om orden på tavlan.

Försök ringa in definitionen av den åskådare som står i fokus i den här övningen: någon som står bredvid utan att ingripa i situationer där det finns offer och förövare.

3. Gå igenom definitionerna av de olika rollerna: Offer, förövare, åskådare.

Fråga klassen om någon roll saknas (ofta dyker förslag som hjälpare och hjälte upp i diskussionen).

ÖVNING 2

Offentlig förnedring

En bildövning som låter eleverna reflektera kring hur åskådarrollens passivitet kan öka offrets hjälplöshet och legitimera förövarens handling. Eleverna ska arbeta med ett historiskt fotografi som visar hur österrikiska judar tvingas skrubba en gata. Det är en iscensatt, offentlig förnedring inför en publik av förövare och åskådare.

1. Visa fotot och gör en gemensam bildanalys med klassen.

De ska analysera fritt, utan bakgrundsinformation.

Ställ följande bildanalysfrågor och diskutera efter varje:

- Vad föreställer bilden?
- Vilka är personerna, hur ser de ut, hur är de klädda?
- Vad gör de?
- När och var kan fotot vara taget?

2. Dela in klassen i grupper om 4-6. Deras uppgift är att identifiera de olika roller personerna på fotografiet har.

Ställ följande fråga:

- Vilka är offer på fotot, vilka är förövare och vilka är åskådare?

3. Låt grupperna diskutera och redovisa kort. Bidra med bakgrundsinformation.

(Se faktaruta)

Fakta om offentlig förnedring

Offentlig förnedring av den judiska befolkningen var ett led i nazisternas successiva normförskjutning i samhället. Stegvis förstärktes synen på judar som mindre värda. Syftet var att få stöd eller passivt samtycke till nazisternas mål: ett "judefritt" tyskt rike. Fotografiet visar nazister och stadsbor som ser på när en grupp judar tvingas skrubba gatan, Wien 1938. (Fotokälla: USHMM)

Läs mer i boken: "... om detta må ni berätta", sid. 94.

ÖVNING 3

Modet att säga ifrån

Övningen utgår från en verklig händelse i journalisten och författaren Gitta Serenys liv. Det är ett tydligt exempel på en situation där en person lämnar sin passiva åskådarroll och väljer att ingripa.

1. Eleverna fortsätter att arbeta i sina grupper. Deras uppgift är att lyssna koncentrerat på en berättelse och föra anteckningar för att sedan gemensamt göra en analys av berättelsen.

2. Spela ljudklippet.

3. Visa frågorna om innehållet, hur aktörerna kan ha upplevt och känt, hur ideologier kan påverka människors agerande och vilka motiv som får oss att ingripa.

Låt eleverna utgå från frågorna när de analyserar berättelsen.

4. Låt grupperna redovisa och diskutera sina val gemensamt.

Fakta om Gitta Sereny

Gitta Sereny är en känd journalist, författare och historiker, född den 13 mars 1921 i Wien, Österrike. Hon flydde med sin familj efter nazisternas maktövertagande, via Frankrike till England. Gitta Sereny är främst känd för sina skildringar av Nazityskland och intervjuböcker med Albert Speer och Franz Stangl.

ÖVNING 4

Åskådaren har ett val

Övningen låter eleverna reflektera över och värdera åskådarens olika valmöjligheter.

1. Låt eleverna arbeta individuellt. Uppgiften är att klippa ut och rangordna lappar som anger olika skäl till varför en person kan välja att lämna sin åskådarroll.

Dela ut blanketten.

Ställ följande fråga:

- Vad kan det finnas det för skäl till att man väljer att lämna åskådarrollen för att hjälpa offret?

2. När eleverna är klara, dela upp dem i par. Genom att utbyta rangordningar med varandra får de förklara hur och varför de valde som de gjorde.

ÖVNING 5

Badhuset

Övningen låter eleverna reflektera över och värdera åskådarens olika valmöjligheter.

1. Visa filmklippet som beskriver en händelse där en man (förövaren) uttrycker sig rasistiskt mot en kvinna med utländsk bakgrund (offret) medan andra passivt tittar på (åskådarna).

2. Gör en 4-hörnövnig med klassen där varje hörn representerar ett svarsalternativ. Eleverna ska ta ställning till frågorna, välja hörn och kunna argumentera för sina val.

Ställ följande frågor:

- Vad skulle du ha gjort om du var i simhallen?
 1. Sagt åt mannen
 2. Tröstat kvinnan
 3. Inte gjort något alls
 4. Eget alternativ

- Är det okej att INTE göra något i en sådan här situation?
 1. Ja, det är alltid okej att låta bli
 2. Nej, det är aldrig okej
 3. Ja, det är okej ibland
 4. Eget alternativ

Summera elevernas val och bidra med bakgrundsinformation. (Se faktaruta)

3. Avsluta övningen genom att visa ett känt citat, av Pastor Niemöller (1892-1984). Citatet beskriver hur Nazitysklands intellektuella avstod från att agera mot regimen.

Fakta om åskådarrollen

Forskare har kommit fram till att ju fler åskådare som ser på när en person exempelvis blir överfallen, desto mindre är sannolikheten att någon ingriper. Och omvänt: en ensam åskådare ingriper oftare, snabbare och mer bestämt. Man har också kunnat konstatera att fler åskådare hämmar varandras benägenhet att hjälpa. Det brukar kallas "utspädning av ansvar" och beror på att vi tolkar andras passivitet som ett tecken på att ingen hjälp behövs. Andra orsaker är att ingen känner att just de har ansvaret och att man är "rädd för att göra bort sig". Forskning har också visat att vi är mer villiga att hjälpa nödställda som är lika oss själva i till exempel klädsel, attityd och etnicitet.

Läs mer om åskådarrollen: www.levandehistoria.se/projekt/spelarroll/omaskadaren

Utvärdering

Lämna gärna tid och utrymme för uppsamling och utvärdering efter varje genomförd övning och/eller workshop. Som lärare bestämmer du själv, ibland med dina elever, hur ni bäst utvärderar och avslutar varje moment. En del väljer att diskutera i grupp, andra skriver loggbok eller gör en kort utvärderingsövning i mindre grupper.